

EKSAMEN I RINF1200 Opphavsrett og beslektede rettigheter

HØST 2013

Mandag 9. desember kl 1000-1500

Efigenia Jung hadde nettopp avsluttet en bachelor i zoologi, og ville utgi en bok om emner hun hadde funnet interessante under studiet. Hun hadde fulgt nøye med på forelesningene, som ble holdt av en særdeles kompetent og inspirerende professor. Efigenia behersket i tillegg ny teknologi godt, og ville derfor utgi boka digitalt (e-bokutgivelse).

Efigenia noterte flittig fra forelesningene. Hennes spesielle interesse var sangfugler, som også var professorens spesialfelt. Efigenia hadde en venn som drev et digitalt forlag – Pirat.no – og forlagssjef Karl Pirat var villig til å utgi boka, mot at forlaget fikk opphavsrett. Innholdet i boka skulle både være dyptpløyende og tilgjengelig, noe en eksklusiv utgivelse på Internett skulle sikre. Efigenia skrev jevnt i et halvt år fra eksamenen i juni, og boka ble klar for utgivelse i tide før jul. Coveret på e-boka gjenga en stor gul fugl malt av Efigenia etter inspirasjon fra et kjent Renoir-maleri, og «Karl Pirat» sto som forfatter av boka.

Boka, som var den første i sitt slag, fikk stor forhåndstale og ble særdeles populær, særlig i ikke-vitenskapelige kretser. Tekstene var i stor grad hentet fra Efigenias notater fra forelesningsrekken på universitetet. I tillegg til tekst inneholdt boka fotografier og små filmer, som fremkom når man «bladde» i det digitale eksemplaret man kunne få kjøpt fra Pirat.nos nettside. Fotografiene i e-boka var bilder av Efigenias venner, med eller uten fuglemotivbakgrunn, og filmene var små snutter fra turer med venner i skogen, i tillegg til kjente maleres fuglemalerier. Boka var tredimensjonal, i den forstand at man kunne dobbeltklikke på bildene, for å igangsette en liten film som lå «bak» enkelte av bildene. Filmene inneholdt også lydfiler med fuglesang og andre lydkulisser. Bildene hadde Efigenia fotografert selv; malerier og foto lå som jpg.-filer i tilslutning til teksten.

Karl Pirat ble intervjuet av en rekke store aviser, og uttalte seg friskt om emnene fra boka og den oppfinnsomme publiseringsformen. Efigenia hadde undertegnet en forlagsavtale, men ble særdeles overrasket da hun så de første oppslagene i avisene, der Karl Pirat figurerte som forfatter av boka. Hun hevdet at e-boka måtte trekkes tilbake i foreliggende form, da den ikke kunne publiseres annet enn i hennes navn.

Spørsmål 1: Kan Efigenia få medhold i kravet, og i så fall på hvilket grunnlag?

I kjølvannet av oppslagene reagerte også en rekke av Efigenias venner på at det var lagt ut bilder og filmer av dem på nettet i tilslutning til boka, uten at de var forespurt. Forlaget svarte at fuglene var hovedmotivet

for avbildningen, og vennene kunne derfor ikke høres med krav om forhåndssamtykke. Videre hevdet forlaget at et samtykke til å bli filmet, måtte også anses som et samtykke til at filmene kunne legges ut i hennes bok på Internett.

Spørsmål 2: Hadde forlaget rett i sine påstander, og i så fall på hvilke grunnlag?

Karl Pirat ga etter for Efigenias krav, og boka ble utgitt på nytt i hennes navn. Nå henvendte imidlertid flere malere seg til forlaget, og hevdet at maleriene ikke kunne gjengis uten deres tillatelse. Forlaget mente at ettersom det var benyttet en helt annen formidlingsteknikk og et annet format enn de opprinnelige maleriene, var det ikke tale om eksemplarer av deres malerier. Dessuten hadde Efigenia funnet maleriene på kunstneres hjemmesider uten informasjon om at de ikke kunne gjenbrukes, slik at bruken snarere ville være reklame for kunstmalerne og deres produksjon. Kilden var korrekt angitt med hyperlenker til nettstedene maleriene var hentet fra. For det tilfellet at forlaget ikke nådde frem på et slikt grunnlag, hevdet det at bildene bare ble gjengitt i tilslutning til teksten, og at dette var tillatt etter åndsverkloven.

Spørsmål 3: Drøft påstandene, grunngi svarene, og vurder om det har noe å si for resultatet at utnyttelsen er digital.

Zoologisk museum på Tøyen skulle ha et stort internasjonalt seminar der sangfugler var hovedtemaet. I den sammenheng ble forsiden til Efigenias e-bok benyttet som «flyer» som ble delt ut på konferansen. Forlaget hevdet at samtykke måtte innhentes, men ble møtt med at utstillingen ikke hadde et kommersielt formål og at bruken derfor var lovlig. Videre hadde museet lagt ut bildet på sin hjemmeside. Forlaget reagerte også på dette, men museet hevdet at det her var tale om eksemplarframstilling til bruk innenfor det private området og at bruken var lovlig av den grunn

Spørsmål 4: Identifiser hva slags utnyttelse de enkelte handlingene representerer, og ta stilling til om det skjer bruk som museet måtte ha klarert.

I tillegg ble et kapittel fra Efigenias bok lagt ut på museets nettside. Teksten lå nært opp til det som hadde fremkommet på den anerkjente zoologiprofessorens forelesninger.

Spørsmål 5: Drøft hvorvidt materialet har verkshøyde og hvem som i så fall er opphavsmann til materialet – Efigenia eller professoren som var kilden til materialet?

Efigenia hadde lest inn etterordet i boka, slik at det kunne mottas som lydfil/strømming. Innholdet var spesielt, og museumsdirektøren fant det så interessant at han ønsket å bruke det som lydkulisse til seminaret. Han brukte sitt eget lovlig kjøpte digitale eksemplarer av e-boka som underlag for avspillingen av opptaket som deltakerne ble møtt med straks de ankom konferansen. Forlaget protesterte, men museumsdirektøren viste til at avspillingen skjedde på grunnlag av hans lovlig kjøpte eksemplarer, og hevdet at han kunne bruke eksemplaret som han ville.

Spørsmål 6: Som forlagets advokat, hvordan vil du imøtegå museumsdirektørens påstand?

NRK sendte en reportasje fra åpningen av seminaret der noe av materialet fra e-boka ble gjengitt.

Spørsmål 7: Måtte NRK klarere bruken med forlaget på forhånd? Finn frem til den relevante regelen og drøft utnyttelsens lovlighet. Redegjør også kort for hensynet bak bestemmelsen.

Alle spørsmålene skal besvares og alle svarene skal begrunnes.

Sensur faller mandag 6. januar.